

לכבוד העורך,
שלו רב ובוכה,

הנני מאשר בתודה קבלת אסיא (טבת תשמ"ה) עם סקירתי הביבליוגרפית, וברצוני להודות לך גם על התוספת של ערך ק"י, ואינו דומה שונה ק"ט לשונה ק"י. ציון מענין שצריך היה להיזכר.

אך יש לי גם הסתייגות. מהדורת ירושלים תשכ"ה אינה אלא מהדורת צילום של ההוצאה הראשונה ירושלים תרנ"ט. ונדמה לי כי בכל הספרים שדנו בענין הנידון מאז תרנ"ט — וזה כנראה החל מערך ט שבסקירתי — אף אחד לא הזכיר ולא התייחס לדברי בן איש חי אלה. וצריך לומר שנעלמו מעיני כולם — וגם לזה יש משמעות כלשהי — או שהיו כאלה שסברו שאין הם לענין.

הניסוח שבדברים הנו ניסוח הלכתי. לדעתך התיר בן איש חי לנתח עם הארץ. כך יבין כל מי שיקרא: מתיר ניתוחי מתים לצורך לימודי רפואה בע"ה. ולי נדמה כי לא כך היה צריך לנסח. המחבר דן במאמרים ע"ה מותר לקורעו כדג ומגבו, ועסק באפולוגטיקה כלפי "אחד אפיקורוס שמתריס". ומצא הסבר אשר על ידו "נסתם פיו". אבל מכאן ועד פסק הלכה סיטונאי כלפי כל עמי הארץ (ומי אינו עם הארץ כיום), או כלפי "עם הארץ" מסוים, עדין רחוקה הדרך.

לי נראה שאילו היה ידוע לי מקור זה הייתי מנסחו בדיוק כפי שנכתב בהמשך שנכתב, ואולי אף לא הייתי מקדיש לו ערך אלא מזכירו בדברי ההקדמה הקצרים שלי, או באיזו שהיא הערה.

בכל אופן יישר כוחך על שגילית לנו דבריו אלה של בעל בן איש חי. ולענין שדן בו הבן יהודע יעויין אוצר הגאונים (תשובות) לדף מט ע"כ כאריכות וברי"ף ור"ן ורא"ש שם, ויעויין דבריו של הג"ר חנוך ארנטרוי בשנתון הפרנקפורטי JJLG, 15, 99, וכיוון ביסוד לדברי שפת אמת במקום. ואכמ"ל.

והנני בזה בכל הכבוד ובידידות,
הרב קלמן כהנא

תשובת העורך

תודה לכת"ר על הערותיו.

לשאלה האם כוונת הבן יהודע לפסק הלכה או רק לאפולוגטיקה, קשה להכריע ללא עיון מדוקדק בדבריו על הגמרא פסחים מט: והמעייין יבחר.

לגבי דעות הפוסקים האחרים בנושא זה, "אין 'לא ראינו' ראייה" (זבחים פרק י"ב משנה ד'), ואף ראינו כעין זה בדברי החזון אי"ש (אהלות סי' כ"ב סוף אות ל"ב) שכתב וז"ל: "איברא מה שכתב החת"ם סופר דיש בזה [בניתוחי מתים] גם כן משום איסור הנאה, ואם כן אף בפורש מדרכי ציבור שאין אנו מוזהרין על ניוולו* אסור, צ"ע דאפשר דכיון דאין כאן רק ראייה בעלמא ואין ראייה זו נמכרת בשכר לא מקרי הנאה" עכ"ל.

ברור מדבריו שאם אין איסור הנאה בעצם ההסתכלות בניתוחי מתים** , אזי לגבי הפורשים מדרכי ציבור אין גם איסור ניוול, ואם כן יהיה מותר לנתחם לאחר מיתה.

אמנם יש לדון על פי דברי החזו"א גופו ביו"ד סי' ב' סוף אות ט"ז שכתב כי בזמן הזה אין דין מורידין לגבי הכופרים, וא"כ יתכן שכן נהיה מוזהרין על ניוולם. ואם אמת הדבר אזי אין בדברי החזו"א באהלות מקור להתר מעשי בזמן הזה.

* ההדגשה שלי (מ. ה.).

** ראה שו"ת הר צבי יו"ד סי' רע"ח, ושו"ת חלקת יעקב ח"א סי' פ"ד.